

Målet helliger musikken

eller: Når ørerne falder af

af Benny G. Jensen

Det er det, der altid ærgrer én, når der diskuteres musik. Eller radio. At det kun er diskussionen, man hører:

»Denne diagramlæsning placerer de store omfang af P3-lytning i de livssituationer eller det hverdagsliv, hvor den pragmatik og tidløshed, som blev udarbejdet i det forudgående kapitel, har haft de bedste gennemslagsbetingelser. Det er her, vi finder de kumulative arbejdsprocesser og de tilsvarende (arbejds)betingelser for en formaliseret tidsoplevelse og for en pragmatiseret fæstnelse af bevidstheden til gentagelsen af hverdagspraktikken dag efter dag«.

Citat slut. Er det samme fænomen, vi snakker om? Det bliver sværere og sværere at få hold på, efterhånden som Per Drud Nielsens historie udvikler sig. Men når der nu står HVER-

DAGSMUSIK både på hans bog og i artiklen i sidste Modspil-nummer, så handler det vel om den musik, som trives livligere end nogensinde i *mange slags sammenhænge* i 80ernes virkelighed.

Derfor bliver mit første kritiske spørgsmål da også: Hvordan kan en sociologisk kulegravning se bort fra, hvordan HVERDAGSMUSIKKEN bruges i hverdagen, hvor *mange* brugsroller den har? Ikke bare den ene, som PDN søger sandheden i.

Det afgørende og spændende er jo, at dagligdagen i løbet af det sidste par tiår har fået et nyt sprog, en uadskillelig lydlig dimension. Sideløbende med en teknologisk acceleration har populærmusikken oplevet en utrolig vækst. Ikke mindst for en opvoksende generation er den blevet en ny kommunikationsform for fællesskab, følelser, filosofi, krop. Sociale, psykologiske, politiske signaler. Et verdensbillede via øret, uden grænser for fantasien, bragt med overalt.

Denne udvikling har naturligt også flyttet vores lyttevaner. De har fået en langt mere differentieret oplevelsesskala. I den ene ende den ekstatiske hengivelse – for eksempel under en festival – i den anden en slags underbevidst musikalsk erkendelse.

Den sidste oplevelsesform er ikke den mindst interessante, den handler bl.a. om musikterapiens overraskende resultater og om hverdagsgåder som: hvad for en musik giver min læsning størst udbytte? Skoleelever kan fortælle om et meget følsomt system af skiftende repertoarer, hvor musikken til engelsklæsning kan forrette katastrofer på matematik-indlæringen. Og omvendt.

Til daglig bombarderes vi, hvor vi end færdes, af lydbilleder. Og vi sanser dem på samme måde som øjet på vej gennem gaden pludselig fanges af et skilt. Vi er storforbrugere af lyd. Lyden af vores egen puls. Hverdagens mangeartede musik.

Der sidder er par mennesker på et værelse og lytter plader og snakker. Meget lyd passerer »uanset« forbi, indtil den ene med ét springer op: Hvem er det? Den må jeg have spillet over!

Det er samme slags spontane reaktion som hos den P3-lytter, Drud Nielsen i sin interviewrunde citerer for bemærkningen: »Man både lytter og lytter ikke«. Men i Drud Niensens facitliste betyder sådan et udsagn total bevidstløshed, et bevis på, at

»- hverdagsmusikulturen jo ikke er oppebåret af nogen musikalsk interesse eller aktivitet. Men uinteresseret musiklytning er jo ikke det samme som uinteressant musiklytning. Tværtimod: At den halve danmarksbefolkning daglig tænder for radioen med volumenknappen nær nul, på trods af at det sjældent skyldes eller rummer så meget som gnisten af fascination eller interesse, vidner om, at der her foreligger en massekultur, som nok er et ikke bare musikalsk studium, men også et sociologisk og psykologisk studium værd«.

Det er dog en utrolig skrår sikkerhed. Oven i den falske konklusion og de falske præmisser.

Det drejer sig stadig om hverdagen. Hvor vi i almindelighed og laden lukker fænomener ind og ude. Kan det forskrække en sociolog, at vi omgås medierne efter samme mønster? Hvilken kunstart sluger vi med hud og hår som totaloplevelser. Samtlige bøger, koncerter, malerier? Det er i udskillelsesprocessen, i sorteringen af den strøm af oplevelsesmuligheder, vi møder, at identifikationer opstår. Når musikken pludselig hiver fat i os, reagerer vi aktivt. Oplevelsen varer måske kun 3 minutter, men den træder tydeligt frem og er geden, stor eller lille – med appel til fantasien eller lysten til at tromme takten med eller springe ud og danse på gulvet.

På forskellige steder til forskellig tid tænder disse gnister, når der lyttes radio. På arbejdspladsen, i bilen, kammeret, køkkenet. Hver dag kan DR aflæse interesserne direkte gennem strømmen af breve og telefonopringninger, der spørger: Hvad var det, der blev spillet torsdag kl. det og det..? Nogen har fået lyst til at skaffe sig pladen eller til f.eks. at høre den igen i et af de ønskeprogrammer, som i høj grad bygger på den slags spontaneitet.

Andre breve fortæller om reaktioner, oplevelser og holdninger til de mange slags musik, P3 bringer. At folk vælger ud, viser også de halvårslige markedsundersøgelser fra Observa-instituttet, der nok giver P3 generelt høje publikumstal i forhold til de øvrige radiokanaler, men absolut fortæller om varierende tilslutning dagen igennem til forskellige udsendelsestyper.

Samme markedsundersøgelse slår fast, at 77% af den danske befolkning fra 15 år og opefter lytter P3 to timer daglig. Uden »gnisten af fascination eller interesse« iflg. Drud Niensens værdimåler.

Skade, at han ikke røber, hvad det er for en måler, han bruger. Man kan kun gætte og ane af antydninger og sammenhænge, at det er det gamle æstetik-termometer, der ikke er smidt væk endnu. »Interesse« med stort »I«, målt i traditionel koncertandagt. Pænt tøj, sid ned, luk øjnene og sug ind. Med den indfaldsvinkel vil man uundgåeligt gå glip af det, der netop er fascinationen og dynamikken i hverdagsmusikken, at den i næste øjeblik melder, at verden har flyttet sig.

Tilsyneladende er det digre tobindsværk – 456 sider – med fyldigt noteapparat og eksempelmateriale et grundigt studie. Den teoretiske del åbner med et klart opgør med musiksociologiske fordomme om hvide måger og bevidsthedsmanipulation. Lige så præcist er opgøret med de gængse skema-modeller til test af vores musikvaner. At nøjes med at krydse »jeg kan li' jazz/åndelige sange/moderne danse musik« siger kun noget om associationsforvirrende genre-etiketter og om »smag«, den som vi kan have tilbøjelighed til at pynte lidt på, når vi bliver direkte spurgt.

Derfor har Drud Nielsen som sit videnskabelige hovednummer foranstaltet sin egen forbrugerundersøgelse. På samme tid begynder bogen – og dens affødte Modspil-artikel – at få en mere usikker gang.

Kun 422 af de 1500 tilfældigt udvalgte århusianere, som skulle repræsentere P3-lytterfolket, viste sig at have udfyldt skemaerne brugbart. Blandt dem, der i undersøgelsens anden runde indvilgede i et personligt interview med musikprøver, havde forfatteren udskilt 8, men efter nye frafald blev slutresultatet »5 hyggelige visitter«. Det vil sige et paradoksalt magert materiale på baggrund af, at forfatteren kort forinden har rettet en hvas kritik mod alle de andres reagensglasforsøg. Ikke desto mindre er det med stor argumentationsalvor, de 5 hyggelige interviews til stadighed genbruges i analysen. Hvad Modspil-læseren ikke kan ane, er, at en flot dokumentation som »og de øvrige deltagere i mine interviews« altså ikke beskriver de hundredtusinder andre musikbrugere, men 4 danskere.

Naturligvis er der intet i vejen for at skrive en bog om 5 mennesker, man har mødt: en hjemmearbejdende husmor midt i fyrrerne, en deltidsansat kantineassistent først i 30erne (også hjemmearbejdende husmor), en 34-årig bygnings-snedker, en deltidsansat kontorassistent (ellers hjemmearbejdende husmor), plus en overmatros, begge i 50erne. Men det er konsekvensberegningen, generaliseringerne, skrår sikkerheden igen, der er katastrofal.

»Faktisk er hverdagsmusikken et fænomen, der knytter sig til bestemte befolkningsgrupper, mens andre befolkningsgrupper på det nærmeste er fritaget«, lægger Drud Nielsen op til et af sine facitter, som gerne skulle stå for en nøjere mellemregning. Derpå opregner han fra sin egen skemabunke, at de 30-60-årige hører 9-10 P3-udsendelser daglig, de 20-30-årige 6 - 7 stykker. Stadig altså baseret på de forhåndenværende svarprocenter og på en tælle-metode, der sætter lighedstegn mellem f.eks. 2 timers Rock-nyt og 5 minutters pausegymnastik eller forbrugerprogram (er det forresten stadig »hverdagsmusikken« det handler om?).

Konklusionen skydes af: »De store passive P3-forbrugs-kvanta gør sig med andre ord gældende i de livshistorier, hvor man er nået ud over uddannelsesårene og ind i den erhvervsproduktive alder«.

Ikke med ét ord røber Drud Nielsen i sin artikel, at der ikke har deltaget et eneste menneske under 20 år i hans undersøgelse. For de står ikke i de vejvisere, udvælgelsen er baseret på.

Det er en afgørende mangel ved arbejdet - ud over de statistiske metoder - at ville portrættere HVERDAGSMUSIKKEN uden dens mest markante brugere.

DÆKNINGSPROCENTER for hver kanal og flade i forskellige befolkningsgrupper.															T A B E L 3A				
Mandag-fredag (Gennemsnit) Maj 1981		Mænd	Kvinder	15-19 år	20-29 år	30-49 år	50-69 år	70 år og derover	København, Frederiks- berg og Gentofte	Københavns omegns- kommuner	Århus, Odense, Ålborg	Øvr. byer over 30.000 indbyggere	Byer 10.000-29.999 indbyggere	Byer 2.000-9.999 indbyggere	Øvrige områder	Folkeskole (afgang 7. klasse)	Mellem-/Realskole (8.-10. klasse)	Gymnasium/HF	T O T A L
P3	5.45- 8.59	59	55	45	62	65	58	35	58	56	61	58	52	57	58	58	53	57	
	9.00-11.59	29	37	22	30	35	36	34	31	27	32	33	34	35	39	37	33	20	33
	12.00-15.59	45	44	59	47	44	42	38	35	37	44	46	49	49	53	45	47	38	45
	16.00-19.29	35	33	29	37	35	37	26	31	34	35	35	33	33	39	34	33	38	34
	19.30-02.05	15	11	22	18	11	9	10	13	13	15	14	11	12	12	9	13	24	13
Hele dagen		77	78	82	83	79	75	61	77	75	78	80	75	75	80	76	78	80	77

OBSERVA - markedsundersøgelse, radiolytning maj 1981.

I givet fald var konklusionen også blevet vanskeligere at bakte igennem: at 60ernes og 70ernes rationaliserede og teknologiserede arbejde har givet vores livssammenhæng en rastløs tidsnorm, som korresponderer med en P3-kanal programmeret efter arbejdslivets tomme rytme. Bemærk, at der mellem kl. 15 og 16 på P3 i reglen optræder »en rap discjockey med hård timing«, sætter Drud Nielsen sit udråbstegn for samlebandsanalysen. I hans sociologi er denne time en kop Medova for at få den sidste energi ud af lønslaven. For DR's planlægning, kan jeg godt tilstå, har tankerne med dette program, der f.eks. om mandagen hedder »Rocktime«, nok så meget været rettet mod den målgruppe, der på dette tidspunkt af dagen er kommet hjem fra skole. Men de er jo også lukket ude af undersøgelsen.

Eksemplet er et af mange på, at undersøgelsesmetoden er utroligt enøjet. Målet helliger musikken. Og argumentationen. Hvad der i den ene sætning hedder »hverdag«, hedder i den næste »fortravlet arbejde«, som om de automatisk var synonyme. 60ernes opbrudstiar er ikke til at kende igen, når »pragmatikken« har været der med de grå malerpensler og kaldt borgerlighedens hyggeonkel Hilmar til sandhedsvidne på, at i de år døde ideologierne. Glem 60ernes kulturkamp, racekamp, kvindekamp, hausse i livsanskuelser, religion og menneskelige fællesskaber.

Lige så misvisende kaldes tiden, vi lever i netop nu, handlingslammet. Midt i højredrejning, berufsverbot, nymoralisme, kold krig, fredsbevægelser og grønne bølger. Der er for få flag på halv stang, klager Drud Nielsen og sammenholder Ungarn '56 med Polen '81. Nu var der for det første pokker til forskel på den magtpolitiske iscenesættelse af de to begivenheder, for det andet er 13. december ikke ligefrem højsæson for kolonihave- og sommerhusfolket.

Til gengæld går et folketog gennem Europa, folk besætter tomme huse og brødfabrikker for at råbe verden op. Det er også en måde at vise flaget på. Og Sebastian synger: »Vi er ikke alene«, og Irma-pigerne låner kamp-slogan fra hverdagsmusikkens mest slagkraftige linie, og data-alderens generation gør lyd, som på en gang er tidens stemme og advarsel.

Såvel på barrikaderne som i eftertænksomhedens stilfærdige stunder har netop HVERDAGSMUSIKKEN været ikke medløber, men katalysator. Hverdagsdigt og -værktøj.

Denne tid-takt har P3 naturligt fulgt. Vist op-tider og ned-tider. Men ikke i Drud Nielsens dagbog. Den skriver radiohistorie alene efter programtitler! Men radio skal høres. Som bøger skal læses. Hvem i alverden ville finde på at skrive litteraturhistorie på bogomslag?

Det er kildekritikken igen, det er galt med. Den ville have fortalt præcis den modsatte historie af den, der fortælles, at P3's musikalske spekter tværtimod at snævre ind i 60ernes sprængte alle rammer. Drud Nielsen ser »Musikradioens« premiere i den rosenfingrede dagning. I virkeligheden grundlagdes P3 på en udtalt mistillid til populærmusikken og alt dens væsen. Derfor blev ord-journalistikken det bærende i den ny kanal – med musikken som harmonika. Med 60ernes forbløffende musikalske ekspansion måtte også det kulturelle establishment erkende, at hverdagsmusikken rummede så vidt varierede oplevelsesmuligheder, at den kunne være det bærende element i en af radiokanalerne.

Først med den såkaldte funktionsradio i 1975/77 sker en markant omlægning af P3, det er her kanalen defineres som musik-, nyheds- og service-kanal og får overført de store radioaviser, sporten, forbrugerprogrammer m.m.

På dette tidspunkt var der risiko for, at musikken igen som ved P3's start skulle reduceres til akkompagnement, men den fastholdt sin andel af kanalen og det varierede programudbud, som den i dag er bygget af – fra familien Danmarks morgenøremål til 80er-generationens værkstedseksperimenter.

Ikke alt af det lykkes. Langtfra. Når Drud Nielsens bog og artikel har kaldt på mit temperament, er det ikke udtryk for monopolistisk selvglæde, men irritation og ærgrelse over, at der heller ikke denne gang faldt den kritiske analyse, som hverdagsmusikken og dens dominerende medie har god brug for.

Musiksociologien er som relativt ny videnskab endnu under opbygning. Dens alvorligste mangel er manglen på know-how, mark-erfaringer om musikkens mange brugsroller og scener. Efter traditionel videnskabelig skik og brug har også sociologien fyldt sine skuffer med tekst og skrift. Tøm skufferne! Virkeligheden har to ører! Og en bankende puls. . .

Benny G. Jensen, programmedarbejder i P3 siden kanalens start i 1963. Blandt hans specielle arbejdsområder temaer omkring samfund og musik, bl.a. den 50 features store udsendelsesserie »Pladens århundrede«.